

Év végéhez közeledve,

nehéz beszélni jövőről.. Legfőképpen nehéz biztató mondanivalót találni, pedig nagy szükség lenne erre.

Hiszen most aztán elmondhatjuk, hogy valóban, minden változik... A világgazdasági, világpolitikai helyzet, a közgazdasági elmélet, az életkörülmények durva realitása, az egészségügy, oktatásügy állapota, az energiaellátás biztosítása, az eladósodottság kezelése.

Nyilván nem minden kérdés érdeklí egyformán most a magyar embereket... Leginkább az, ami őket közvetlenül érinti. Mégis, próbáljunk meg ez alkalommal egy kicsit messzebből közelíteni, szélesebben és mélyebben értelmezni körülvevő világunkat.

Ha én lennék az, akinek össze kell foglalnia ma országunk helyzetét, az alábbiak szerint csoportosítanám az ebben az esztendőben ránk zúduló problémákat:

1. **Háború a szomszédban**, amelyben magyarok is meghalnak. Amelynek kereteit a nagyhatalmak megpróbálják a helyi háborúk szintjén tartani, hogy a NATO-nak ne kelljen beleavatkoznia, mert akkor világháború törne ki. Abból meg éppen elég szörnyűség volt az elmúlt évszázadban. Isten őrizzen ettől! De azért a szomszédos konfliktus egyik résztvevője atom-nagyhatalom, s ez a játszmát rendkívül veszélyessé teszi. Az történt, ami még a hidegháború éveiben sem volt gyakorlat: rendkívüli gazdasági szankciókkal a 30 évvel ezelőtti állapotokat ismét olyan hidegháborús helyzetté változtatták, amilyen még korábban se volt. **A háború ezúttal a gazdasági síkon folyik világméretben**, miközben valóságos fegyverek dörögnek alig néhány száz kilométerre tőlünk, s emberek halnak meg. De emberek pusztulnak bele ennek a háborúnak következtében, a gazdasági szankciók miatt, egészen távoli világreszeken is, a Szub-Saharai Afrikában, mert az élelmiszer-árak drágulása, a kamatok hirtelen emelkedése, az eladósodottság növekedése a csőd szélére sodorja országaik egy részét. A nehézségekből nekünk, itthon is kijut. Emberek élnek háborús pszichózis közepette, amikor ismét feldereng a hiánygazdálkodás, a fagyoskodás, a létbizonytalanság félelmes korszaka. Különösen nehéz ez nekünk, magyaroknak, akik Kelet és Nyugat határvonalán helyezkedünk el, s bár Nyugathoz tartozónak valljuk magunkat ezer éve, millió szál köt Kelethez is. Amelyeket nem lehet, és valójában nem is lenne szabad elvágni. A gyeplűvel sorsára juthatnánk: ezért **két pogány közt, egy hazáért kell küzdenünk továbbra is**, ahogy szokva voltunk sok száz év óta. Első, és legfontosabb dolog a béke megőrzése. Mivel azonban energia szempontjából Kelethez, a háborúzó orosz félhez kötődünk, nem engedhetjük magunkat belesodródni a fegyveres harcok támogatásába. Akik „biztatják keményen a döglött kutyákat” (hogy a Toldit idézzem), biztonságos kapuk mögül, nem tudják, mit kérnek tőlünk, amikor minden áron az orosz féllel való szembenállás kinyilvánítására ösztökélnék. Percig se kérdéses, hogy talán nincs egyetlen magyar ember se, aki a háborút kívánná, s akit ne indítana meg egy szenvedő embercsoport látványa. Mégse sodródhatunk bele, mert az számunkra is tragikus lenne. Látni való, hogy itt nem csupán egy agresszortól megtámadott nép szabadságharcáról van szó – amit szimpátiánk övezhetne –, hanem **nagyhatalmi játszmáról**, amelyben kis hazánk valóban nem szerepel a játékosok között... Ez az „úgy kezdődött, hogy ő visszaütött” című történet, ami persze a szörnyűségekből mit se von le. Mi aztán tudhatjuk, akik ilyen nagyhatalmi játszmában veszítettük el csodálatos 1956-os forradalmunkban néhány napra kivívott szabadságunkat, hogy milyen hatalmas erők, világpolitikai sakkjátszma folyik a fejük fölött. Nem beszélve arról, hogy azzal is tisztában

vagyunk: a nagyhatalmakat a legkevésbé sem érdekli, hogy a most agresszoraival szemben küzdő ország azért maga is súlyos elnyomó politikát folytatott kisebbségeivel, így velünk, magyarokkal szemben is, évtizedeken át. Hiszen, ha számíthatnánk arra, hogy nyugati partnereink határozottan kiállnának a magyar kisebbségek (és persze más kisebbségek) autonómiájának, emberi jogainak betartatása mellett, úgy, mint ahogy a jelen háborúban kiállnak szomszéd országunk érdekeiért, akkor boldogan látnánk ezt az országot is az EU tagjai között! (Ha nem is a NATO tagjai között, mert azt az ő szomszédjuk nagyon nehezményezné... Hiszen ezért folyik most a háborúskodás...) De tudjuk, milyen rendkívül nehéz a nacionalista indulatokat leküzdeni **az immáron tagországnak tekintett keleti EU-tagállamokban is**, ahol magyarok élnek! Micsoda megaláztatásokat kellett még a közelmúltban is elviselniük magyar nemzetársainknak, más többségi lakosságú országokban, amivel nyugati barátaink egyáltalán nem foglalkoztak. Hiszen ők se mentesek autonómia-törekvésektől, nemzetiségi ellentétektől, az egyes nyugati országokban sem... Nagyon nehéz tehát nekünk, magyaroknak kormány szinten higgadtan dolgozni a kölcsönös megértés szellemének terjesztésén. Nem lehet nem látni azt sem, hogy a nagypolitikában olyan motivációk is lehetnek a háttérben, amelyek számára az orosz-német közeledés nem volt kívánatos. Az USA számára nagy kihívás ugyanis egy olyan Európa, amely jó beszerzési lehetőségekkel rendelkezik, nyersanyag és energiaforrások terén. Mindig is Európa volt az USA gazdasági versenytársa. Most, hogy a szankció-háború miatt a szakadás bekövetkezett, úgy tűnik, Európa elvesztette világhatalmi pozícióját. Bizonyos értelemben mellékszereplő lett a Kína-USA párharcban.

2. Ha még egy kicsit a **külpolitika és külgazdaság** terén maradunk, látni kell, hogy világgazdasági változások, amelyek az ukrajnai háború kapcsán felerősödtek, egyértelműen a világgazdaság **ismételt kettészakadásához vezetnek**. Mint az előbbieken utaltam rá, gazdasági világháború folyik, de nem is csak az ukrán-orosz harcok miatt. A küzdelem igazából a két gigászi nagyhatalom között folyik. Azzal, hogy a szankciók során az oroszokat kizárták a SWIFT elszámolásokból, a világ pénzügyi rendszerének kettészakadásához járultak hozzá. A dollár egyeduralma a világban már eddig is sokaknak volt problematikus, most aztán kialakulóban van egy Kína vezetésével létrejövő **második pénzügyi rendszer** is. Ezt a megosztottságot ismertük a kommunista időkből, a trf rubel elszámolási körét... Most azonban egy sokkal szélesebb „koalíció” van kialakulóban a dollár vezérelte világgazdaságban, egy másik elszámolási rendszer körül. Ez még kezdeti stádiumban van. Minket eddig az érintett ebből, hogy a rubellel történő gáz-fizetéssel szemben nehézségeket támasztott a Nyugat. Előbb utóbb azonban ez súlyos problémává fogja kinőni magát.
3. Valójában az is világgazdasági hatás, hogy harminc évi deflációs időszak után ismét kitört egy **inflációs hullám**. A megdrágult energia miatt, a szállítási láncok problémái miatt, de nem mellékesen a 2008-as pénzügyi válság és a vírusválság miatti pénz-kiáramlások következtében, egy **újabb ár-és kamatemelkedési hullám** vette a kezdetét. Ez ismét kettős okokra visszavezethető folyamat: Egyrészt a „helicopter money”, meg a vírus-válság miatt kiáramlott fedezetlen pénzek jelentenek **keresleti oldalról inflációs ösztönzést**, másrészt a **drága energia, a magas kamatok** miatt a **kínálati oldalról** is problémák jelentkeznek. Nálunk, Magyarországon ehhez még **az aszály hatása** is hozzájön, ami a mi gazdaságunkat mind belső ellátás, mind az export oldalról keservesen érinti. A kevesebb mezőgazdasági kiviteli lehetőség a magyar **devizahelyzetet** igencsak rontja, hiszen mindig az agrárium volt az egyik legfontosabb forrásunk.

A magyar polgárok számára is érzékelhetően feszültség keletkezett ezért a kormány és a MNB között, hiszen az infláció leszorításáért való felelősség a jegybankot nyomja... Az, hogy Brüsszel különböző elvi okokból visszatartja a támogatásokatt – amelyek járnának – devizahelyzetünket súlyosan megterheli. Az ország pozitív devizamérlege, amíg az fennállt, nagy segítség volt az adósságszolgálat teljesítésében, a további eladósodás megakadályozásában. Ez azonban most eltűnt. Így újból ott vagyunk a deviza-problémákkal, ahol korábban voltunk. Ez nagyon nagy probléma az ország számára. Míg a magas kamatok az ország teljesítőképességét vállalatfinanszírozási oldalról nyomják, nyilván nem lehet a vonzó kamatoktól eltekinteni, ha a devizabetétekre gondolunk. Ez is a Jegybank gondja. Az adósságcsapda árnyai megint ránk nehezednek...

4. A belgazdaságban most törtek a felszínre az **ágazatok közötti bérdifferenciák** súlyos problémái. A nyugati gazdaságok eddig erőteljesen készítették minket a költségvetési hiány keretek között való tartására, az állami eladósodás leszorításra (amit egyébként ők maguk se tudtak a Covid-válság idején tartani). Mi mindenestre csak úgy tudtunk ennek eleget tenni, hogy a nagy rendszerekből – oktatás, egészségügy – pénz kivonására került sor. Pontosabban, nem tudtuk odaadni, amit kellett volna. Az ágazati bérproblémák robbantak. Az orvos béreket emelte a kormány – mielőtt a teljes ellehetetlenülés bekövetkezett volna –, de a tanárbérek – különösen a kezdő bérek – alacsony szintje elfogadhatatlan maradt. És az egészségügyi egyéb személyzet, ugyancsak messze az átlag alatt van! Az ezzel való szembenézés a rengeteg egyéb probléma miatt háttérbe szorult. Most azonban a legrosszabbkor tört felszínre, s a politikai megosztottság miatt a reális kommunikáció nehézkes. Emellett vitathatatlanul **hiányzanak a szakminisztériumok, érdekérvényesítés és szakmailag mérvadó egyeztetés céljából**. Nehéz megértetni a társadalommal, hogy nagyon messzire nyúló gyökerei vannak a bér-torzulásnak. De így semmiképpen nem maradhat a helyzet, ezzel a humántőkénket, a jövőnket tesszük kockára. Viszont a hivatásos politikusoknak meg azt kell érteniük, hogy rendkívül fontos, hogy élen járjanak a szolidaritásban, nemcsak szavakkal, de legfőképpen tettekkel. De okos szavakkal is! A népet nem lehet leváltani... S nem szabad lekezelni, kioktatni... A másodtisztéknek sem.
5. Továbbra is hatalmas probléma számunkra a **migrációban és az LMBTQ-ban** követett európai álláspont. Hazánk elvi állásfoglalása ezekben helyes, és a nagy nyomás ellenére is fenntartandó. **Demokratikus elvekre való hivatkozás nem válhat a többség diktatúrájává**. Fontos lenne belföldön a politikai megosztottság csökkenése. De ebben mindenkinek megvan a maga felelőssége és feladata. Ellenzéknek, kormánynak is. Csak úgy leszünk képesek a jelenlegi viharos világgazdaságban hajótörés nélkül evezni, ha a hajó személyzete és utasai összetartanak...

Csak abban bízhatunk, hogy mérlegre téve a rosszat és a jót, a magyar társadalom-összeszorított foggal, vállhoz vetett vállal – túléli ezt a nehéz időszakot. Mint már annyiszor, a magyar történelemben.

Bp, 2022 december.

Botos Katalin